

**«ТІЛ. МӘДЕНИЕТ. АУДАРМА: ЦИФРЛЫҚ ДӘУІРДЕГІ
МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС»**

II ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ
КОНФЕРЕНЦИЯНЫҢ
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ

II МЕЖДУНАРОДНОЙ НАУЧНО - ПРАКТИЧЕСКОЙ
КОНФЕРЕНЦИИ

**«ЯЗЫК. КУЛЬТУРА. ПЕРЕВОД: МЕЖКУЛЬТУРНАЯ
КОММУНИКАЦИЯ В ЦИФРОВУЮ ЭПОХУ»**

PROCEEDINGS

OF THE II INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL
CONFERENCE

**«LANGUAGE. CULTURE. TRANSLATION: INTERCULTURAL
COMMUNICATION IN THE DIGITAL AGE »**

Астана / Astana

09 СӘУІР 2025
09 APRIL 2025

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ**

**МИНИСТЕРСТВО НАУКИ И ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ
КАЗАХСТАН
ЕВРАЗИЙСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ Л.Н. ГУМИЛЕВА**

**MINISTRY OF SCIENCE AND HIGHER EDUCATION OF THE REPUBLIC OF
KAZAKHSTAN
L.N. GUMILYOV EURASIAN NATIONAL UNIVERSITY**

**«ТІЛ. МӘДЕНИЕТ. АУДАРМА: ЦИФРЛЫҚ ДӘУІРДЕГІ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ
ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС»**

**«ЯЗЫК. КУЛЬТУРА. ПЕРЕВОД: МЕЖКУЛЬТУРНАЯ КОММУНИКАЦИЯ В
ЦИФРОВУЮ ЭПОХУ»**

**“LANGUAGE. CULTURE. TRANSLATION: INTERCULTURAL
COMMUNICATION IN THE DIGITAL AGE”**

ӘОЖ / УДК 80\81

КБЖ / ББК 81.2

Т 93

ISBN 978-601-385-093-1

РЕДАКЦИЯЛЫҚ АЛҚА

Бейсенбай А.Б.	- Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ Басқарма мүшесі - академиялық мәселелер жөніндегі проректоры
Дүйсенғазы С.М.	- ф.ғ.к., филология факультетінің деканы
Сатенова С.К.	- ф.ғ.д., аударма теориясы мен практикасы кафедрасының профессоры
Акижанова Д.М.	- Ph.D., аударма теориясы мен практикасы кафедрасының меңгерушісі
Ескиндинова М.Ж.	- Ph.D., аударма теориясы мен практикасы кафедрасының доценті м.а.
Кенжигожина К.С.	- Ph.D., аударма теориясы мен практикасы кафедрасының доценті м.а.
Жұмай Н.	- Ph.D., аударма теориясы мен практикасы кафедрасының доценті м.а.
Акшулакова Б.К.	- магистр, аударма теориясы мен практикасы кафедрасының аға оқытушысы

Халықаралық ғылыми – практикалық конференцияның серіктестері

- Нью-Хейвен университеті (Коннектикут қ., АҚШ)
- Острава университеті (Острава қ., Чехия)
- Любляна университеті (Любляна қ., Словения)
- Селчук университеті (Конья қ., Түркия)
- Манас атындағы Қырғыз-Түрік университеті (Бішкек, Қырғызстан Республикасы)
- Л.М. Ломоносов атындағы Мәскеу мемлекеттік университетінің Қазақстандық филиалы (Астана қ., Қазақстан)
- Кәсіби аудармашылар мен аударма компаниялар қауымдастығы (Астана қ., Қазақстан)

Партнёры международной научно – практической конференции

- Университет Нью-Хейвена (г. Коннектикут, США)
- Университет Острава (г.Острава, Чехия)
- Университет Любляна (г. Любляна, Словения)
- Университет Сельчук (г. Конья, Турция)
- Кыргызско-турецкий университет имени Манаса (г. Бишкек, Кыргызская Республика)
- Казахстанский филиал Московского государственного университета имени М.В. Ломоносова (г. Астана, Казахстан)
- Ассоциация профессиональных переводчиков и переводческих компаний (г. Астана, Казахстан)

Partners of the International scientific and practical conference

- University of New Haven (Connecticut, USA)
- University of Ostrava (Ostrava, Czech Republic)
- University of Ljubljana (Ljubljana, Slovenia)
- Selçuk University (Konya, Turkey)
- Kyrgyz-Turkish Manas University (Bishkek, Kyrgyz Republic)
- Kazakhstan Branch of Lomonosov Moscow State University (Astana, Kazakhstan)
- Association of Professional Translators and Translation Companies (Astana, Kazakhstan)

ӘОЖ / УДК 80/81

КБЖ / ББК 81.2

Т 93

«Тіл. Мәдениет. Аударма: цифрлық дәуірдегі мәдениетаралық қарым-қатынас» атты II халықаралық ғылыми-практикалық конференциясы = II Международная научно-практическая конференция «Язык. Культура. Перевод: межкультурная коммуникация в цифровую эпоху» = II International scientific and practical conference «Language. Culture. Translation: Intercultural Communication in the Digital Age» - Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университет редакциясы – бет саны 291 – қазақ, орыс, ағылшын тілдерінде

ISBN 978-601-385-093-1

«Тіл. Мәдениет. Аударма: цифрлық дәуірдегі мәдениетаралық қарым-қатынас» II халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдарының жинағы, аударма, тіл, мәдениет және мәдениетаралық коммуникация салаларына қызығушылық танытқан зерттеушілерге, оқытушыларға, аудармашы-практиктерге, білім алушылар мен жас мамандарға арналған. Конференция цифрлық дәуір жағдайындағы аударма, тіл және мәдениет салаларындағы өзекті мәселелерді талқылауға арналды. Ерекше назар аударма оқытуындағы инновациялық технологияларды қолдануға, мультимедиялық аудармада жасанды интеллекттің рөліне және мәдениетаралық коммуникация мәселелеріне бөлінді. Іс-шара ғылыми тәжірибе алмасуға, халықаралық ынтымақтастықты нығайтуға және жас зерттеушілерді қолдауға маңызды алаңға айналды.

Сборник материалов II международной научно-практической конференции, на тему **«Язык. Культура. Перевод: межкультурная коммуникация в цифровую эпоху»**, предназначен для исследователей, преподавателей, переводчиков-практиков, обучающихся и молодых специалистов, заинтересованных в области перевода, языка, культуры и межкультурной коммуникации. Конференция была посвящена обсуждению актуальных вопросов в области перевода, языка и культуры в условиях цифровой эпохи. Особое внимание уделялось использованию инновационных технологий в обучении переводу, роли искусственного интеллекта в мультимедийном переводе и проблемам межкультурной коммуникации. Мероприятие стало важной площадкой для научного обмена, налаживания международного сотрудничества и поддержки молодых исследователей.

Proceedings of the II international scientific and practical conference titled **«Language. Culture. Translation: Intercultural Communication in the Digital Age»** is intended for researchers, teachers, translators, students and young professionals interested in the field of translation, language, culture and intercultural communication. The conference was dedicated to discussing current issues in the fields of translation, language, and culture in the context of the digital age. Special attention was given to the use of innovative technologies in translation training, the role of artificial intelligence in multimedia translation, and challenges of intercultural communication. The event served as an important platform for academic exchange, fostering international collaboration, and supporting young researchers.

© Л.Н. Гумилёв атындағы Еуразия ұлттық университеті, 2025

© L.N. Gumilyov Eurasian National University, 2025

© Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилёва, 2025

МАЗМҰНЫ / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENT

ПЛЕНАРЛЫҚ ОТЫРЫС \ ПЛЕНАРНОЕ ЗАСЕДАНИЕ \ PLENARY SESSION	
Влияние чешского языка на русский: интерференция в общении V. Vajdová	11
Bridging Bytes and Babel: AI, Transliteration, and the Future of Global Translation D. Popič, A. Zadorozhnaya	17
Intercultural communication: the Unavoidable Stereotypes P. Ianniello	21
«Методология обучения переводу»: актуальность и проблемы дисциплины Г.И. Кульдеева	25
Peculiarities of Translating Stylistic Devices in the Epics from Kyrgyz into English S.K. Mambaeva	31
A Literature Review on the Effectiveness of Remote Interpreting Platforms: a Comparison of Kudo, Interprefy, Voiceboxer, Interactio, Speakus, and Zoom O. Köksal, B.N. Zorlu	37
I СЕКЦИЯ \ I SECTION	
АУДАРМАТАНУ МЕН АУДАРМАНЫ ОҚЫТУДЫҒЫ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР ИННОВАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ОБУЧЕНИИ ПЕРЕВОДУ И ПЕРЕВОДОВЕДЕНИЮ INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN TEACHING TRANSLATION AND TRANSLATION STUDIES	
Глоссированный перевод и его реализация в документировании языков С.Ж. Тажимаева, Н. Жұмай	45
Переводческое мастерство Г. Бельгера М.Б. Аамалбекова, Ш.К. Смагулова	49
Виртуальные занятия в обучении последовательному переводу: тематическое исследование A. Szczesny	55
Болашақ аудармашыларды аударма сапасын бағалауға үйретудің тиімді стратегиялары А.М. Куркимбаева	60
Making Conversation with the Help of Intentional Tools А.Р. Нажмеддинов	64
Evaluating the Effectiveness of Computer-Assisted Translation (CAT) Tools in Translation А.Т. Байекеева	68
Формирование идиоматической компетенции у студентов-лингвистов Н.С. Логачева, Т.А. Трухина	74
Comparative Analysis of Literary Text Translation Using Grammar Transformations from English into Russian А.Т. Кондыбаева	78
Аударма сапасын сырттай бағалаудың тиімді тәсілдері Н.Р. Шенгельбаева, А.З. Мухитов	84
Аударма сапасын бағалаудың әдістері: теория мен практика арасындағы диалог А. Карелова, А.К. Жумабекова	90

Шет тілін оқытудағы аударматану элементтері: теория және тәжірибе <i>А.А. Алтынбаева</i>	94
Лингво-когнитивный аспект цветовой ассиметрии как переводческая проблема <i>Д.С. Кульмаганбетова, Г.И. Кульдеева</i>	98
От прямой к кругу: культурная адаптация через лингвистические трансформации <i>А. Иванов</i>	101
Переводческие трансформации в русско-казахскоязычных версиях романа Рэя Брэдбери «451 градус по фаренгейту» <i>М. Алибаева</i>	104
Quality Assessment of Machine Interpreting <i>К. Весельская</i>	108
Стратегии перевода англоязычных IT-неологизмов в переводе на русский и казахский языки <i>Ж. Абдуалиев</i>	112
II СЕКЦИЯ / II SECTION ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ ПЕН МУЛЬТИМЕДИЯЛЫҚ АУДАРМА ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ И МУЛЬТИМЕДИЙНЫЙ ПЕРЕВОД ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND MULTIMEDIA TRANSLATION	
From Text to Context: Chinese Culture Reflection in Chinese Internet Platforms <i>М. Уразбекова, Д. Кульмаганбетова</i>	116
Интеграция нейросетевых технологий в аудиовизуальный перевод: возможности и ограничения <i>К. Ережепова</i>	121
Қазақтың ұлттық салт-дәстүрлері атауларын аударуда жасанды интеллекттің ықпалы: ерекшеліктері мен қиындықтары <i>А. Кибасова</i>	127
Әртіпес фразеологизмдердің цифрлық платформасын құрудың ғылымдағы зерттелу тарихы мен тәжірибесі <i>А. Байқадам</i>	131
Трудности перевода лакун фольклорной прозе (на материале казахского, русского и английского языков) <i>А. Нурлан</i>	136
Технология аудиовизуального перевода полнометражных художественных фильмов <i>Б. Алибаева, Кульдеева Г.И.</i>	140
Машиналық аударма арқылы көркем әдебиетті аудару ерекшеліктері <i>А. Шмирова</i>	146
Cultural Translation of Kazakh Films into English: the Context of the Historical Film “The Crying Steppe” <i>А. Калышбек</i>	152
Стратегии перевода новостных блоков на казахский, русский и английский языки (на материале «Всемирных игр Кочевников в Казахстане») <i>И. Сүлейменова</i>	156
Мұнай және газ саласы терминдерін аударудағы тілдік-нормативтік аспект <i>А. Анатаева, С.К. Сатенова</i>	160
Компьютерлік ойындардағы терминологияны аударудағы қиындықтар <i>Т. Кольбаев, Б.Е. Боранкулова</i>	165
I	

II СЕКЦИЯ / III SECTION АУДАРМА ЖӘНЕ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС МӘСЕЛЕЛЕРІ ПРОБЛЕМЫ ПЕРЕВОДА И МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ PROBLEMS OF TRANSLATION AND INTERCULTURAL COMMUNICATION	
Роль социокультурного аспекта при переводе художественных текстов В.В. Фефелова	173
Переводческие трансформации в провокативном дискурсе Ю.Г. Федорова	177
Проблема лакуарности в переводческой деятельности С.Н. Абдуллаев, Ж.Б. Эгимбаева	182
Алаш аудармасы: Ахмет Мамытұлының аудармадағы ұстанымы Л.Н. Дәуренбекова	186
Comparative and Syntactic Analysis of Assertive Speech Acts in the Kazakh and English Translations G.A. Sarbassova	191
Проблемы развития системы высшего образования и ее интеграции в мировое образовательное пространство У.Т. Аттокуров, А.А. Сагымбаев, Н.Р. Суранова	196
Culture-Specific References and Linguistic Issues in the Factual Documentary Island Medics Г.Д. Ергазинова	204
Culture and Language A.S. Boranbayeva	210
Колоративті фразеологизмдердің бойындағы бинарлық оппозиция және оның тіларалық берілуі Ю. Михайленко, Ж.М. Қоңыратбаева	214
Pragmatic Barriers in Engineering Text Translation: A Grice Maxims Analysis А.А. Iskakbayeva	217
Medical Discourse in Literature: Translation Issues Б.Е. Боранкулова, Д. Окульская	221
Сниженная лексика: Н.В. Коляда в переводе на английский В. Остякова	225
Культурные и стилистические особенности перевода фразеологических единиц в мемуарной литературе А. Ахметбек	228
Вербальные средства выражения эмоций и их переводческая адаптация Ж. Алғалиева, Г.И. Кульдеева	232
The concept of “mankurtism” in literary translation (based on Chinghiz Aitmatov's work “The Day Lasts More than a Hundred Years”) А. Ерікқызы	238
Психология ғылымының терминін аударудағы ерекшеліктер (“Интернет психологиясы” кітабы бойынша) Д. Указбек	245
Formation of Professional Interpreter Skills: A Practitioner’s Perspective Р. Нүкежанова	247
Көркем аудармадағы тіркесті бірліктердің прагматикалық бейімделуі (Чарльз Диккенстің «Оливер Твисттің басынан кешкендері» атты романы негізінде) К. Сейткенов, Ж.М.Қоңыратбаева	250
Сравнительный анализ перевода казахских народных сказок об Алдаре Косе на русский и английский языки А. Сапанова	258

Проблемы перевода эвфемизмов в выступлениях Дональда Трампа <i>А. Ермек</i>	264
Перевод имен собственных с немецкого языка на русский язык на основе романа К.Функе «Чернильное сердце» <i>А. Семеновых, А.Г. Барова</i>	270
Особенности перевода фрагментов разговорной речи (на материале романа Х.Фаллады «Jeder Stirbt Für Sich Allein» и его перевод на русский язык) <i>А. Такиуллина, А.Г. Барова</i>	274
Equivalence in Translating Kazakh Kinship Terms in Literary Translation (based on B. Nurzhekeev's novel "Oh, Life") <i>М. Темиржанова, С.Ж.Тажибаяева</i>	280
Bridging Words: Abai's «Word One» across Cultures and Languages <i>А. Кадирбекова</i>	288

Заклучение

Нейросетевые технологии в АВП решают многие технические задачи, такие как распознавание речи, синтез речи и временная разметка субтитров, однако культурные и эмоциональные аспекты перевода требуют участия человека. В ближайшие 5–15 лет наиболее вероятен гибридный сценарий, где переводчик и ИИ работают вместе, что повышает эффективность и культурную чувствительность перевода. Важно отметить, что нейросетевые технологии не заменяют переводчика, а изменяют его роль, требуя новых компетенций и подходов в подготовке кадров.

Список литературы

1. Perez-Gonzalez, L. (2020) Audiovisual Translation. In Mona Baker and Gabriela Saldanha (Eds) The Routledge Encyclopedia of Translation Studies, 3rd Edition, London and New York: Routledge, 30-34.
2. Baevski, A., Zhou, H., Mohamed, A., & Auli, M. (2020). wav2vec 2.0: A framework for self-supervised learning of speech representations.
3. Chuang, C.-C., & Laptev, I. (2022). LipSync3D: Data-efficient learning for speech-driven 3D facial animation. In Proceedings of the IEEE/CVF Conference on Computer Vision and Pattern Recognition (CVPR).
4. Díaz-Cintas, J., & Remael, A. (2014). Audiovisual translation: Subtitling. Routledge.
5. Vaswani, A., Shazeer, N., Parmar, N., Uszkoreit, J., Jones, L., Gomez, A. N., ... & Polosukhin, I. (2017). Attention is all you need. In Advances in Neural Information Processing Systems, 30.
6. Birhane, A. (2021). "Algorithmic injustice: a relational ethics approach." Patterns, 2(2)
7. Gray, M. L., & Suri, S. (2019). "Ghost Work: How to Stop Silicon Valley from Building a New Global Underclass." Houghton Mifflin Harcourt
8. Bogucki, Ł., & Deckert, M. (2020). "The Human Factor in AV Translation." Peter Lang

К.Н. Ережепова

2-курс докторанты

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан

ORCID: 0009-0003-1427-0562

kamilla.yerezhpova@gmail.com

Нейрожелілік технологияларды аудиовизуалды аудармаға интеграциялау: мүмкіндіктері мен шектеулері

Аңдатпа. Аудиовизуалды контенттің қарқынды өсуі және медиапродукцияның ғаламдық таралуы жағдайында аударма саласында нейрожелілік технологиялардың қолданылу өзектілігі айтарлықтай артты. Бұл зерттеу нейрожелілердің аудиовизуалды аудармадағы мүмкіндіктері мен шектеулерін зерттеуге және олардың кәсіби практикаға енгізілу перспективаларын талдауға бағытталған. Зерттеу аясында аудиовизуалды аудармада қолданылатын нейрожелілік технологияларға, оның ішінде нейронды машиналық аударма, автоматты сөйлеуді синтездеу және тану технологияларына шолу жүргізілді. Аудиовизуалды аударма ерекшеліктері, сондай-ақ мәдени контекстті, интонацияны және эмоцияларды жеткізу мәселелері ерекше назарға алынды, олар субтитрлеу, дубляж және дауыстап оқуды қамтиды. Талдау қазіргі кездегі бағдарламалық шешімдер мен платформаларды, мысалы, *NeuGen*, *anytalk.ai*, *Captions* және басқа да платформаларды бағалауды қамтиды. Зерттеу нейрожелілер технологияларын интеграциялау артықшылықтарын, оның ішінде аударма процесінің жылдамдығы мен дәлдігін арттыруды және технологиялық шектеулерден бастап этикалық және құқықтық мәселелерге дейінгі бар проблемаларды шешуді анықтайды. Талдау нәтижелері нейрожелілерді кәсіби аударма практикасына енгізу бойынша ұсыныстар мен осы саладағы болашақ зерттеулер бағыттарын ұсынады.

Түйін сөздер: аудиовизуалды аударма, нейрожелілік технологиялар, нейронды машиналық аударма, автоматты сөйлеуді синтездеу және тану, жасанды интеллект, этикалық және құқықтық аспектілер.

K.N. Yerezhepova

2-year Doctorate Degree Candidate

L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan

ORCID: 0009-0003-1427-0562

kamilla.yerezhepova@gmail.com

Integration of Neural Network Technologies into Audiovisual Translation: Opportunities and Limitations

Abstract. In the context of the rapid growth of audiovisual content and the global spread of media production, the relevance of applying neural network technologies in the field of translation has significantly increased. This study aims to explore the opportunities and limitations of using neural networks in audiovisual translation and the prospects for their integration into professional practice. The research includes an overview of existing neural network technologies applied in audiovisual translation, including neural machine translation, automatic speech synthesis, and recognition. Particular attention is given to the characteristics of audiovisual translation, such as subtitling, dubbing, and voice-over, as well as issues related to conveying cultural context, intonation, and emotions. The analysis evaluates current software solutions and platforms, such as HeyGen, anytalk.ai, Captions, and others. The study identifies the advantages of integrating neural network technologies, including increased translation speed and accuracy, as well as overcoming existing challenges, ranging from technological limitations to ethical and legal issues. The results of the analysis provide recommendations for incorporating neural networks into professional translation practice and suggest areas for further research in this field.

Keywords: audiovisual translation, neural network technologies, neural machine translation, automatic speech synthesis and recognition, artificial intelligence, ethical and legal aspects.

FTAXP 16.31.41

А.С. Кибасова

2-курс докторанты

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан

assiya.gc@mail.ru

Қазақтың ұлттық салт-дәстүрлері атауларын аударуда жасанды интеллекттің ықпалы: ерекшеліктері мен қиындықтары

Аңдатпа. Цифрлық жаһандану және машиналық аударма технологияларын дамыту жағдайында тілдің этномәдени ерекшеліктерін жеткізу мәселесі туындайды. Бұл мақалада жасанды интеллект (ЖИ) жүйелері, атап айтқанда, нейрондық машиналық аударма құралдары (Google Translate, Yandex Translate, ChatGPT және т.б.) қазақтың ұлттық салт-дәстүрлерін түсіндіру, жеткізу деңгейі, сапасы қарастырылады. Мәдени әрі тарихи мәнге ие тілдік бірліктер салғастырмалы негізде сарапталып, ЖИ құралдарының аударма барысында лингвомәдени ерекшеліктерді өзге тілге жеткізу сапасы талданады. Мақалада сондай-ақ аудармада туындайтын негізгі қиындықтар, оның ішінде түсініксіздік, мақсатты тілдегі баламалардың болмауы т.б. тәрізді мәселелер қарастырылады. Машина және арнайы маман аудармаларын салыстыра талдау негізінде қазақ тілінің этномәдени бірегейлігін сақтауға бағытталған автоматты аударма сапасы анықталып, оны жақсартудың ықтимал стратегиялары ұсынылады.

Түйін сөздер: жасанды интеллект (ЖИ), ұлттық рәсім, салт-дәстүр, машиналық аударма, стратегия.

Кіріспе

XXI ғасыр жасанды интеллект жүйелерінің адамның күнделікті өмірінде қолданылу ауқымының тұрақты өсуін білдіреді. Бүгінгі күні жасанды интеллект жүйелері адам өмірінің барлық салаларында кеңінен қолданылып, оның өмір сүру жағдайларын түбегейлі өзгертуде. Күнделікті өмірдің құрылымын өзгерте отырып, технологиялар өз кезегінде адамды да өзгертеді. Жасанды интеллект элементтері бар жүйелерді белсенді пайдалану қазіргі күнделікті шындықты айтарлықтай өзгертіп, ерекше бір ой-саналық күй мен дүниетаным қалыптастырады.

Р. Бенерджидің анықтамасына сәйкес, жасанды интеллект – бұл техникалық құрылғыға енгізілген «ойлар әлемі». XX ғасырдың ортасында өркениет тарихы үшін ерекше маңызды оқиға болды деп айту артық айтқандық емес: «ойлар әлемі» мен техникалық құралдар әлемі біріктірілді, сондай-ақ адам денесінен алғаш рет ажыраған ой өз бетінше әрекет ете бастады [1].

Машиналық аударма бағдарламаларының барлық дерлік тілдік кедергілерді жоюға талпынысын жоққа шығара алмаймыз. Мысалы, Google Translate немесе PROMT тәрізді бағдарламалар ондаған тілдерді қамтиды. Мәтінді өңдеу жылдамдығы бастапқы мәтіннің көлеміне және компьютердің жұмысына байланысты орта есеппен 5-тен 10 секундқа дейін созылады. «Жылдам» машиналық аударма веб-беттер мен электрондық пошта хабарларын шұғыл түрде аударуға мүмкіндік береді, бұл қазіргі әлемдегі байланыс үдерістерін айтарлықтай жеңілдетеді. Машиналық аударма қазіргі заманғы адамның күнделікті өміріне тән сипатқа айналды: шетел тілінде сөйлейтіндермен қарым-қатынас, шетел тіліндегі барлық ақпарат көздеріне қол жеткізу және т.б. бұл жүйелердің негізгі міндеті – оларды адамның жайлылық деңгейін арттыру құралы ету.

Жасанды интеллект (ЖИ) саласындағы жетістіктердің даму жылдамдығы негізінде машиналық аударманың бір тілден екінші тілге дәлдігі мен сапасы бірнеше есе жақсарды. Жақында ЖИ-ге негізделген бағдарламалық жасақтама енді кәсіби аудармашыларымен бір деңгейде аударма жасай алады, тіпті арнайы маманданған аудармашыларды алмастырады деп мәлімделді [2].

Машиналық аударма тілдің формалды құрылымын сақтай алғанымен, оның мәдени реңкін, тарихи мағынасын және ұлттық бірегейлігін толық жеткізе алмайды. Осы тұрғыда қазақ тілінің этномәдени ерекшеліктерін сақтаудың маңыздылығы арта түседі. Егер дәстүрлі ұғымдар қате немесе толық аударылмаса, онда болашақ ұрпақ үшін олардың түпнұсқалық мәні жоғалуы мүмкін. Сондықтан аударма сапасын жақсарту үшін ұлттық-мәдени ерекшеліктерге негізделген лингвистикалық модельдер қажет.

Қазақтың ұлттық салт-дәстүрлерінің атауларын ағылшын тіліне аударуда бірнеше машиналық аударма және жасанды интеллект бағдарламаларын қарастырып көрейік

Қазақша атауы	Google Translate	ChatGPT	Yandex Translate	Дұрыс аударма	Түсіндірме
Бата беру	Blessing	To receive a blessing	The blessing	To give a blessing	Giving a good wish, a blessing
Құдалық	Betrothed	Betrothal ceremony, engagement tradition	Divinity	Betrothal ceremony/ a meeting negotiated by a marriage	The state of being related through the marriage of their children [3].
Сүйінші	Happy	Good news reward, breaking	Süyüşti	Reward for good news	Present given for bringing good

		good news, joyous announcement"			news [3].
Kuim	Put on	traditional gift exchange, ceremonial clothing gift, customary present in betrothal	Kit	Kiit	Exchange of gifts between closest relatives of bride and groom at the engagement ceremony [3].
Беташар	Betashar	bride unveiling ceremony, traditional wedding introduction, Kazakh wedding ritual of unveiling the bride	Betashar	Betashar	A rite of acquaintance of the bride with her husband's relatives [3].
Көпіс	Meeting	Traditional greeting reunion, Kazakh greeting tradition, meeting and embracing tradition	see	Korisu	To mourn after someone's death as a part of funeral ceremony that involves hugging [3].

Мысалдардың аудармасынан көріп тұрғанымыздай, жасанды интеллект пен машиналық аударма бағдарламалары көбінесе аударманы қате береді. Дегенмен ChatGPT аударманың бірнеше нұсқасын бергендіктен, мәнмәтінге байланысты олардың біреуін таңдауға болады. Ұлттық бояуға ие лексиканы аудару барысында оны транскрипция немесе транслитерация арқылы жеткізіп, жақшада түсіндірмесін беріп кету жөн.

Енді Илияс Есенберлиннің «Көшпенділер» шығармасынан мысал қарастырайық.

Түпнұсқа:

Хан қызына қолы жете алмай өліп жүрген өзге батыр, сұлтандарға көзі түспей, төрт әйелі бар Жәнібекке неге сонша құмар болғанын кім білсін, әйтеуір қыздың өзі ортаға жеңгелерін салып, **ұзатылғаниша** сұлтанмен көңіл қосуға тілек білдірген [4].

Ағылшын тіліндегі аударма:

As was the custom, during one of her visits, she sent a brisk, clever woman to summon him. The young beauty invited him to spend together **the time remaining till her wedding**, which was to take place soon [5].

ChatGPT:

Who knows why the khan's daughter, ignoring other warriors and sultans who were pining for her, was so drawn to Janibek, who already had four wives? In any case, the girl herself, through her matchmakers, expressed her desire to be with the sultan **before she was married off**.

Осы мысалды ЖИ сәтті аударды, сөйлемнің мағынасы толық жеткізіліп, шет тілді оқырманға түсінікті болатындай аударылған. Дегенмен «ұзатылу» сөзінің ұлттық бояуы сақталды деп айта алмаймыз.

Жоғарыда айтылғандарды қорытындылай келе, заманауи машиналық аударма құралдарының ілгерілеуі мен қарқынды дамуына қарамастан, жасанды интеллект әлі де кәсіби аудармашылар деңгейінен алыс екенін атап өтуге болады. Мәтінді аудару жеткіліксіз, оны оқырман түсінетіндей, дұрыс қабылдайтындай болуы керек. Ал жасанды интеллект, әсіресе, ұлттық атауларды, олардың этномәдени сипаты мен мәнін әзірше толығымен жеткізе алмайды. Болашақта машиналық аударма мен адам еңбегінің үйлесімді түрде қатар қолданылуы ең тиімді шешім болмақ.

Пайдаланылған әдебиет

1. Бенерджи, Р. Подход к созданию искусственного интеллекта; пер с англ. С. П. Чеботарев / Р. Бенерджи; под ред. Ю. В. Бурнина. – М.: Мир, 1972. – 431 с.
2. ИИ заменит всех нас, переводчиков.
<https://www.aftonbladet.se/kultur/a/JQkaMj/oversattare-ai-kommer-snart-att-ta-over-vart-yrke>
3. Oxford Qazaq Dictionary. Астана 2023
4. Есенберлин, І. «Көшпенділер. Алмас қылыш», 1 том, 8 б.

Esenberlin, I. «The Nomads. The Charmed Sword», part 1, page 20.

А.С. Кибасова

2-курс докторанты

Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева, Астана,

Казахстан

assiya.gc@mail.ru

Влияние искусственного интеллекта на перевод казахских национальных обычаев и традиций: особенности и трудности

Аннотация. В условиях цифровой глобализации и развития технологий машинного перевода актуализируется проблема передачи этнокультурных особенностей языка. В статье рассматриваются системы искусственного интеллекта (ИИ), в частности нейронные машинные переводчики (Google Translate, Yandex Translate, ChatGPT и др.), с точки зрения их способности интерпретировать и передавать казахские национальные традиции. Проводится сравнительный анализ языковых единиц, имеющих культурно-историческую значимость, и оценивается качество передачи лингвокультурных особенностей на другой язык с помощью ИИ. Также в статье рассматриваются основные трудности перевода, такие как многозначность, отсутствие эквивалентов в языке перевода и другие сопутствующие проблемы. На основе сопоставления машинного и человеческого перевода проводится оценка качества автоматизированного перевода в контексте сохранения этнокультурной идентичности казахского языка и предлагаются возможные стратегии по его совершенствованию.

Ключевые слова: искусственный интеллект (ИИ), национальный обычай, традиция, машинный перевод, стратегия.

A.S. Kibassova

2-year Doctorate Degree Candidate

L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan

assiya.gc@mail.ru

The Impact of Artificial Intelligence on Translating Kazakh National Customs and Traditions: Features and Challenges

Abstract. In the context of digital globalization and the development of machine translation technologies, the issue of conveying the ethnocultural characteristics of a language arises. This article examines artificial intelligence (AI) systems, particularly neural machine translation tools (Google Translate, Yandex Translate, ChatGPT, etc.), in terms of their ability to interpret and transmit Kazakh national traditions. Culturally and historically significant linguistic units are analyzed on a comparative basis, and the quality of AI tools in conveying linguistic and cultural features into another language is assessed. The article also explores key challenges in translation, including ambiguity, the absence of equivalents in the target language, and other related issues. Based on a comparative analysis of machine and human translations, the study evaluates the